

УДК 316.32:316.774+070.1

Тетяна Коваль**ІНТЕРНЕТ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

У статті окреслено основні тенденції та особливості глобалізації в контексті сучасних засобів масової комунікації, подано характеристику цього явища, акцентовано увагу на важливій ролі Інтернету в процесі трансформації та кіберсоціалізації.

Ключові слова: медіапростір, глобалізація, інтеграція, кіберсоціалізація, трансформація.

В статье обозначены основные тенденции и особенности глобализации в контексте современных средств массовой коммуникации, подана характеристика этого явления, акцентировано внимание на важной роли Интернета в процессе трансформации и киберсоциализации.

Ключевые слова: медиапростор, глобализация, интеграция, киберсоциализация, трансформация.

This article outlines the main trends and features of globalization in the context of modern mass communication media, presented characteristics of this phenomenon, emphasized on the important value of the Internet in the process of transformation and kibernsocialization.

Key words: mediaexpanse, globalization, integration, kibernsocialization, transformation.

Постановка проблеми. Основними процесами трансформації сучасного соціуму є формування постіндустріальної світової цивілізації та інтегрального соціокультурного ладу, а також становлення глобальної загальнопланетарної системи, яка руйнує кордони національних держав, пов'язаних міцними економічними, політичними, соціальними, культурними, а головне, інформаційними відносинами. Сьогодні комунікативна глобалізація стає стрижневою сучасною епохальною інновацією.

Поняттям «глобалізація» нині позначають широкий спектр подій і тенденцій: розвиток світових ідеологій, інтенсивну боротьбу за встановлення світового порядку; стрибкоподібне зростання кількості

ті й впливу міжнародних організацій, ослаблення суверенітету національних держав; появу та розвиток транснаціональних корпорацій, зростання міжнародної торгівлі; інтенсивні масові міграції й формування мультикультурних співтовариств; створення планетарних ЗМІ тощо [9, 28].

Однією із найважливіших ознак глобалізації є кардинальні перетворення в інформаційній сфері, а особливо за допомогою мережі Інтернет. Саме тому процеси трансформації сучасного інформаційного суспільства значною мірою визначаються місцем і функціями електронно-медійних засобів масової інформації, які надають комунікату необмежений доступ до глобального інформаційного потоку, й тим самим забезпечують йому можливість брати активну участь у комунікаційному процесі, дають змогу стати безпосереднім його учасником і виступити в ролі комуніканта, створюючи і поширюючи інформацію.

Актуальність. Відтак дослідження інформаційно-комунікаційних проблем суспільства, що глобалізується за допомогою мережі Інтернет, є актуальним завданням сучасного журналістикознавства та інших суспільних наук. Ось чому необхідним є створення єдиної термінології та теоретичної бази фахівців різних галузей науки та учасників суспільних процесів. Адже створення певної системи, яка в подальшому буде слугувати потребам суспільства у зв'язку із процесом глобалізації, допоможе більш точно прогнозувати розвиток мегасоціуму та визначати тенденції розширення впливу мережі Інтернет.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема функціонування ЗМІ в умовах глобалізації суспільного розвитку перебуває у полі зору багатьох зарубіжних учених, а саме: Дж. Карана, М. Кастельса, Д. Лалла, Н. Лумана, Е. Тоффлера та ін. Серед українських учених процеси медіа-глобалізації розглядають І. Артамонова, О. Ваганова, О. Гресько, О. Зернецька, К. Мелешенко, В. Різун, І. Слісаренко, О. Старіш, А. Чічановський.

До питань глобалізації комунікації через Інтернет зверталися такі дослідники: В. Бебик, Т. Бернерс-Лі, Ж. Бодріяр, Д. Гол, Є. Горний, В. Здоровега, О. Зернецька, В. Іванов, С. Квіт, Р. Крейг, Б. Потятиник та ін.

Мета наукової розвідки — простежити вплив Інтернету на глобалізацію засобів масової інформації та проаналізувати особливості його трансформації в сучасному медіапросторі.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація системи масової комунікації — це поняття, що активно використовується у XXI ст. та відображає процес трансформації комунікаційної системи, що пов'язана з утворенням більш широкої мережі комунікаторів, які обслуговуються й покриваються на великому інформаційному просторі єдиною, але розгалуженою системою засобів масової комунікації та контролюються більш організованою спільнотою їх виробників.

У сучасному світі, головною характеристикою якого є безперервний розвиток, мережа Інтернет постає не просто як інструмент, а як засіб інтегрування думок та інформації. Тобто, виступає у вигляді своєрідного віртуального майдану, на якому формується громадська думка. Якщо раніше її формували лише традиційні ЗМІ, то сьогодні лівову частку перебрав на себе Інтернет. Це пояснюється тим, що самі користувачі виробляють контент та відправляють його у мережу, одночасно вони завантажують, збирають, аналізують, коментують і поширюють інформацію.

На розуміння терміна «глобалізація» великий вплив мала концепція канадського соціолога Маршала Маклюєна, основним концептом якої було уявлення про світ як «глобальне село». Глобалізація передбачає безупинний процес інтеграції одиничного, самотнього в загальний культурний, соціальний, політичний контекст «глобального села».

М. Кастелз уточнює М. Маклюєна, кажучи про те, що ми тепер живемо не в глобальному селі, а в побудованих на замовлення котеджах, які виробляються глобально, а розподіляються локально. Ми маємо справу з такою комунікаційною системою, в якій сама реальність повністю схоплена і занурена у віртуальні образи, у вигаданий світ, у якому зовнішні відображення не просто перебувають на екрані, через який передається досвід, а самі стають досвідом (цит. за [4, 184]).

М. Кастелз у своїх поясненнях апелює до постмодернізму і до метафор Х.-Л. Борхеса. Варіативність пропозицій, що формують запити, а також технологічні спроможності до гіпереклектизму і широкого відтворення пов'язані з таким явищем, як масова культура. Саме маскультура стає сьогодні однією з найхарактерніших ознак глобалізації, адже вона актуалізується як передбачення-пошук потрібної культурної форми, що може стати в пригоді для досягнення певної мети, також як спрощена, проте універсалізована прийнятна форма для широкого порозуміння.

Д. Лалл пов'язує явище маскультури з глобальними ідеологічними процесами, пропонує ідеологічну концепцію для аналізу мас-медій, комунікації та культури. Він розуміє ідеологію як систему ідей, що виражаються в процесі комунікації, а свідомість — як сутність чи сукупність світоглядних настанов, уявлень, поглядів та чуттєвих сприйняття, притаманних особистостям чи групам. Постійне маніпулювання публічним інформуванням за допомогою певної образності з боку тих, хто посідає владу, створює панівну (домінантну) ідеологію, яка забезпечує захист матеріальних і культурних інтересів своїх творців. Творці домінантних ідеологій стають «інформаційною елітою» [4, 185].

Питанню глобального розвитку систем масової комунікації присвятила свою працю «Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини» О. Зернецька. «За своєю суттю, — пише дослідниця, — все те, що перебуває в процесі глобалізації, не що інше, як сили, що уособлюють виробництво, дистрибуцію та споживання продуктів і послуг, які, в свою чергу, спрямовані на гомогенізовану (однорідну, типову) поведінку споживача (в якому б куточку світу він не жив). За глобалізаційною парадигмою він повинен споживати одне й те ж їстівне (наприклад, стандартизовану їжу: кока-колу, продукцію мережі Макдональдс, пепсі, піцу) або неїстівне (програми телебачення, фільми, одяг, англосаксонський бізнесовий стиль тощо). Цей процес, який дістав влучну назву «макдональдизація», разом із тим вносить у дискурс про глобалізацію й нове поняття — «глобальна культура». Воно виникає як критичний концепт наприкінці 80-х років і належить до цілого комплексу потоків і процесів, які перетинають національні кордони за останні двадцять років» [3, 47].

Як бачимо, ідея глобалізації світових суспільних просторів і глобальної культури має негативний компонент, пов'язаний як зі стереотипізацією поведінки людей, що входять у глобальну систему, так і з масифікацією, тобто втягуванням людини в запрограмовану на певну поведінку масу людей за допомогою мережі Інтернет. На нашу думку, це руйнує національні культурні цінності країни, яка потрапляє в систему глобальної культури, нівелює її етнічні, політичні, культурні особливості та підпорядковує її інтересам панівної нації в глобальній системі. Так, створюваний у наш час глобальний інформаційний світ має явно виражену проамериканську або прозахідну орієнтацію,

де пострадянські країни почувають себе залежними від правил гри у цьому глобальному світі.

Вочевидь, стирання кордонів пов'язане зі стрімким пришвидшенням інформаційних процесів та врешті-решт інформаційним вибухом. Віртуальний простір окремих індивідів 10–15 років тому почав набувати рис об'єднаного віртуального простору різних спільнот та груп і перетворився на глобальну віртуальну сферу Інтернет. Саме це віртуальне довкілля, на думку Б. Потятиника, уможливило вибухоподібне зростання патогенних текстових потоків. Адже вперше в людській історії з'явилося середовище, в якому:

- 1) практично кожна людина може творити тексти (наратив, зображення, аудіо- чи відеоінформацію), які стають потенційно доступними для глобальної аудиторії;
- 2) легко комбінуються інформаційні потоки найрізноманітнішого походження — від документальних описів і фотографій до продуктів сюрреалістичної уяви, створюючи в такий спосіб єдиний інформаційний океан;
- 3) існують засоби пошуку потрібної інформації та безперешкодної та миттєвої навігації цим інформаційним океаном [6, 103].

Отже, Інтернет — це унікальний колективний ресурс міжнародної спільноти, що являє собою світове співтовариство, створене низкою мереж, які розвиваються індивідами та соціальними групами, незалежно від місця культури та країни, і поєднує особливості інтерперсональної та масової комунікації, надаючи необмежених можливостей наповнення інформацією світового медіапростору.

Безумовно, на даному етапі Інтернет є могутнім засобом для глобалізації світу, що веде до об'єднання та інтеграції культур. Проте слід зазначити, що глобалізація відбувається не в наслідок взаємопроникнення, а в наслідок витіснення однієї культури та нав'язування іншої. Такої думки дотримуються більшість дослідників. Так, Б. Ванковська вважає: «Глобалізація, яка, як передбачалося, сповістить про кінець держав, перетворилася на вихваляння однієї держави. Для багатьох аналітиків глобалізація — це просто інший термін на позначення гегемонії США у світі. За таких умов глобалізація набуває найвульгарніших форм, зокрема, стає нав'язаною гомогенізацією на міжнародному рівні» [1, 5].

Науковець Т. Лильо теж вказує на безпосередній зв'язок глобалізації та вестернізації, зокрема, на певне ототожнення цих понять.

Дослідник стверджує, що ідеологічною базою для інформаційної глобалізації виступила ліберальна демократія, за умов якої головним призначенням медіа є підготовка громадськості до системи цінностей утилітарно-вітального характеру [5, 45].

Дійсно проблема вестернізації життя та нав'язування західних цінностей та моделей поведінки наразі надзвичайно актуальне питання, яке особливо стосується молоді. Це пояснюється переважно тим контентом медіа, який виробляється західними компаніями та реалізується в слов'янських країнах, а також, так званими, новими медіа, нині популярними соціальними мережами (Facebook) та мікроблогами (Twitter), що значною мірою впливають на молоде покоління, нав'язуючи ментально непритаманні йому стилі поведінки.

Ще одним величезним недоліком Інтернет-глобалізації є вільний і нестримний потік неперевіреної інформації (пліток, чуток, «качок») та анонімних коментарів, що створюють певний ефект вседозволеності.

Ми підтримуємо зауваження В. Різуна про те, що в систему інтернет-спілкування закладено великі технічні можливості, але зовсім відсутні засоби стримування мовців і контролю за інформацією. Інтернетівська система спілкування, таким чином, має характер соціально й психологічно незахищеної системи, в якій порушено соціально-психологічний баланс правильного / неправильного, порядного / непорядного, морального / аморального, естетичного / неестетичного і т. д. [8, 134]

Поки інформаційна система Інтернет залишається фактом віртуальної реальності, цей дисбаланс і ця незахищеність фатально не шкодять суспільній інформаційній системі, а також самій системі Інтернет, оскільки вона все-таки існує як технічний витвір. Але як тільки ця віртуальна система стане частиною суспільної інформаційної системи, її кровоносною підсистемою і не будуть вироблені засоби інформаційного захисту, тоді суспільна інформаційна система, а разом із нею й суспільство деградують і загинуть, як будь-яке явище в природі при порушенні інформаційного балансу й систем захисту [8, 134].

Сьогодні дослідники (Ю. Данько, А. Лучинкіна, В. Плешаков) акцентують увагу на появі нового поняття, що характеризує процес комунікативної глобалізації, а саме: віртуальна комп'ютерна соціалізація або кіберсоціалізація.

Кіберсоціалізація людини — соціалізація особистості в кіберпросторі — це процес змін структури самосвідомості особистості, що відбувається під впливом і в результаті використання нею сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій в контексті життєдіяльності [2, 180].

Кіберсоціалізація людини особливо яскраво відбувається в кіберпросторі віртуального соціалізуючого інтернет-середовища, тобто внаслідок використання його ресурсів і в процесі комунікації з віртуальними агентами соціалізації, що зустрічаються людині у всесвітній глобальній мережі Інтернет (у першу чергу, в соціальних мережах, в процесі листування по e-mail, на форумах, в чатах, блогах і on-line-іграх) [7, 48].

У процесі кіберсоціалізації у людини виникає цілий ряд нових, очікувань та інтересів, мотивів, цілей, потреб і установок, а також форм психологічної та соціальної активності, безпосередньо пов'язаних із кіберпростором — фактично новим віртуальним життєвому простором людини [7, 48]. Саме тому можемо припустити, що глобалізація носить переважно західний характер, який несе нівеляцію автентичності замість об'єднання культури.

Висновки: Таким чином, можемо стверджувати, що поняття глобалізація сьогодні характеризує новий процес соціальної трансформації, до якого у науковій спільноті сформувалося неоднозначне ставлення. На нашу думку, можна виокремлювати поняття Інтернет-глобалізація як розширення, поглиблення та прискорення взаємозв'язків у світовому інформаційному просторі з метою створення нових взаємозв'язків та взаємозалежностей на різних соціокультурних рівнях, які одночасно сприяють єдності світу та його диференціації за допомогою глибинних трансформацій у різних сферах людської діяльності.

Перспективу подальших наукових пошуків вбачаємо у детальному дослідженні та створенні механізмів регулювання інформаційної діяльності й наповнення контенту в глобальній мережі Інтернет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Ванковська Б.* Глобалізація через македонську призму / Б. Ванковська // Політична думка. — 2000. — № 3. — С. 5–9.

2. *Данько Ю. А.* Соціальні мережі як форма сучасної комунікації : плюси і мінуси / Ю. А. Данько // *Сучасне суспільство : політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки.* — 2012. — Вип. 2. — С. 179–184.
3. *Зернецька О. В.* Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини / О. В. Зернецька. — К. : Освіта, 1999. — С. 47.
4. *Квіт С.* Масові комунікації / С. Квіт. — К. : Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2008. — 206 с.
5. *Лильо Т. Я.* Глобалізація комунікаційного простору і процеси національної ідентифікації у посткомуністичному світі: дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / Т. Я. Лильо. — Л., 2001. — 186 с.
6. *Потятиник Б. В.* Інтернет-журналістика : навч. посіб. / Б. В. Потятиник. — Львів : ПАІС, 2010. — 246 с.
7. *Плешаков В. А.* Виртуальная социализация как современный аспект квазисоциализации личности / В. А. Плешаков // *Проблемы педагогического образования : сборник науч. ст. / [под ред. В. А. Сластёнина, Е. А. Левановой].* — М. : МПГУ — МОСПИ, 2005. — Вып. 21. — С. 48–49.
8. *Різун В. В.* Теорія масової комунікації : підруч. для студ. галузі 0303 «журналістика та інформація» / В. В. Різун. — К. : Видавничий центр «Просвіта», 2008. — 260 с.
9. *Слісаренко І.* Мас-медіа і міжнародні процеси / І. Слісаренко // *Публіцистика і політика : зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. В. І. Шкляра.* — К., 2006. — Вип. 2 — С. 26–33.

Одержана 12.06.2015